

SLOVENSKO IZRAZJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI

Povzetek: V prispevku so opredeljena osnovna načela izrazoslovja in predstavljeni poimenovalni postopki, ki v jeziku delujejo kot alternativa prevzemanju iz tujih jezikov. Na primeru osrednjega izraza stroke odnosov z javnostmi je vzpostavljeno jezikovno-vsebinsko razmerje med stiki z javnostjo in odnosi z javnostmi, posebej pa je obravnavano tudi razmerje med strokovnimi izrazi in žargonizmi (PR in njegova besedna družina). Ugotovljena raba izrazja v strokovnih besedilih je primerjana z rabo v besedilih slovenskega vladnega spleta. Analiza kaže neenotnost rabe ter neločevanje med strokovnimi in žargonskimi izrazi. V zaključku je poudarjena potreba po sodelovanju stroke odnosov z javnostmi in jezikoslovja pri sprotnem tvorjenju izrazja in v procesu izobraževanja, predusem na univerzitetni ravni.

Strokovno izrazje in izrazoslovje

Vsaka stroka hkrati z razvijanjem znanja in urejanjem svojega pojmovnega sveta pojave in pojme v tem svetu tudi poimenuje, torej razvija svoje lastno strokovno izrazje. Takšno je vsaj idealno videnje od zunaj, obenem pa gre tudi za svojevrstno moralno dolžnost stroke oz. strokovnjakov do svoje notranje in vseh zunanjih javnosti, saj "skrb za urejenost izrazja štejemo za dokaz višje zavesti, praviloma sloneče na spoštovanju pomena nacionalnega jezika kot komunikacijske in aksiološke kategorije" (Korošec, 1996: 257).

Splošno besedišče vsakega jezika se razvija zaradi splošnih razvojnih, družbenih ali estetskih razlogov in nanj skoraj ne vplivamo, saj deluje samo iz sebe, za strokovno izrazje pa to ne velja (Kalin Golob, 2001a: 120). Izrazoslovje, pomožna jezikoslovna veda, ima svoja osnovna načela, zahteve, ki jih postavlja besedam (besednim zvezam), da bi lahko v stroki izpolnjevale poimenovalno vlogo - v tem je tudi temeljna razlika med splošnostjo in terminološkostjo leksemov kot osnovnih poimenovalnih enot. Strokovni izrazi morajo, da bi dobro opravljali svojo poimenovalno in razločevalno, identifikacijsko vlogo, zadostiti naslednjim kriterijem:

1. zahteva po enoumnosti, enopomenskosti strokovnega izraza;
2. zahteva po knjižnosti (podrejanje tvorbenim, skladenjskim in drugim pravilom sistema knjižnega jezika kot najvišje socialne zvrsti);
3. zahteva po neekspresivnosti oz. čustveni nezaznamovanosti;

* Fakulteta za družbene vede

4. Zahteva po kratkosti (zaželena je enobesednost, vendar zaradi ogibanja večpomenskosti največkrat ni dosežena);

5. zahteva po ustaljenosti strokovnega izraza, ki izhaja iz vseh prejšnjih načel in je najmočnejša.

Ustaljenost termina se znotraj stroke doseže s terminološkim dogovorom. Ta "najelegantnejša institucija za uravnavanje jezikovne prakse v strokah" (Korošec 1996: 258) predstavlja veliko odgovornost, saj se termini, ko so enkrat sprejeti in ustaljeni, le redko spreminjajo - tako spreminjanje je podvrženo zelo strogi presoji in se ga lotijo stroke le v skrajnem primeru. Sšmo ustvarjanje ustreznega strokovnega izraza pa zahteva ne le dobro jezikoslovno znanje, ampak tudi poznavanje stroke, ki izrazje tvori. Danes je zato pri terminološkem delu sprejeto Havršnkovo stališče, da morata pri tvorjenju strokovnega izrazja sodelovati jezikoslovec in ustrezni strokovnjak (Kalin Golob 2001č: 251).

Pri nas je tradicija sodelovanja med strokami in jezikoslovci v zadnjem desetletju, torej ravno v času, ko se na Slovenskem razvijajo mnoge mlade stroke, žal nekoliko zamrlo, čeprav ima sicer bogato tradicijo. Da se zavest o nujnosti slovenskega poimenovanja pri nosilcih novih znanj ne izgublja, pričajo številne pobude in posamezna vprašanja strokovnjakov, ki se po pomoč pri prevodih tujih terminov oz. iskanju ustreznih slovenskih poimenovanj obračajo na jezikoslovce. Dokaz za to so med drugim številna tovrstna vprašanja, ki so jih uporabniki naslovili na spletni jezikovni servis ŠUSS (Marušič in dr., 2001). Sistematičnega, rednega in utečenega sodelovanja je veliko manj, zato je toliko bolj hvalevredno zgledno sodelovanje med strokovnjaki komunikoloških ved in jezikoslovci Fakultete za družbene vede v Ljubljani, ki so skupaj pripravljali komunikološko izrazje ob prevajanju Komunikološke hrestomatije 1 in 2 (2001 in 1999). Delo je pospremljeno z obširnim in poučnim komentarjem (Kalin Golob 2001č), ki bralcu ponuja uvid v poimevalne postopke, ga zavezuje k spoštovanju terminološkega dogovora za obstoječe izraze in prevzemanju odgovornosti za nova poimenovanja.

Poimenovanje novega: tvorjenje proti prevzemanju

Večina modernega, sodobnega strokovnega izrazja (pa tudi splošnega besedja) prihaja v slovenščino iz tujih jezikov. Kljub temu imajo pri tvorjenju, ustvarjanju strokovnega izrazja stroke na voljo več poti, ne le na videz enostavno, a v resnici pasti polno prevajanje ali zgolj prevzemanje. Najboljša oz. najbolj v skladu z jezikovnokulturnimi načeli, ki dajejo prednost izhajanju iz lastnega jezika (in sveta), je izvorna poimevalna pot. Zaradi nujnosti meddisciplinarnega sodelovanja med stroko in jezikoslovjem je najdaljša in najzahtevnejša, zato pa so njen rezultat poimenovanja, ki odražajo lastni pojmovni svet stroke in ne tujega, ki ga prinašajo prevzeti termini.

Poimevalni oz. onomaziološki postopek je dveh vrst. Večina strok tvori izraze z odbiranjem (in kombiniranjem) poimevalnih prvin (morfemov oz. besed), ki v skladu s sistemom slovenskega jezika in z upoštevanjem značilnosti (slovenskega) pojmovnega sveta stroke najboljše, najbolj povedno poimenujejo dani pojav

- npr. *grenivka* (poimenovanje po eni glavnih značilnosti, tj. okusu sadeža) je v slovenščini veliko povednejše poimenovanje kot *grapefruit*, *grejpfрут* ali morda kalkirani *grozdni sad(ež)*. Drugi način, primernejši za stroke, ki so vezane na materialno kulturno izročilo (čeprav ne izključno zanje), je metaforični postopek, torej poimenovanje po podobnosti - npr. čolniček pri statvah (podobnost po obliki), bančni steber (podobnost po funkciji) ipd.

Vse druge poti pripeljejo do izrazov, ki so v večji ali manjši meri le preslikava tujega poimenovanja. Najskrajnejše in najmanj primerno je citatno prevzemanje, saj s tem izgubimo vsakršno razvidnost vsebine pojma iz izraza samega (razen če seveda predpostavimo, da so bralci tudi kompetentni govorci tujega, največkrat angleškega jezika). Citatne besede se morajo v slovenščini prilagoditi vsaj v pisavi in tako postati prevzete besede - namesto *design* imamo npr. *dizajn*; težnja po podomačevanju v pisavi glede na izgovor je v slovenščini tudi sicer zelo močna. To seveda ni mogoče takrat, ko glasovna oblika nasprotuje slovenskemu jezikovnemu sistemu, zato take besede (npr. *make-up*) živijo citatno, dokler se ne ustali slovenska ustreznica (Kalin Golob 2001c: 236). Pogosto je najmanj, kar naredimo pri prevzemanju terminov iz tujih jezikov, kalkiranje, torej dobesedno prevajanje, ki je bilo za slovenščino značilno predvsem v času velikega pritiska nemščine. Od takrat imamo v jeziku še vedno preganjani, a trdoživi *izgledati*, *izgled* (iz nem. *aussehen*), iz novejših časov pa je takih kalkov veliko npr. v računalniškem izrazju - od okna za *window*, *pripeti* za *attach* do *ikone* za *icon* ipd. Pri tem se moramo zavdati, da smo s tem v jezik prenesli tudi način videnja sveta, ki je značilen za drug jezik, ne pa (nujno) tudi za slovenščino.

Jezikovna kultura daje prednost izraznim sposobnostim slovenščine, zato daje tudi prednost tvorjenju poimenovanj za novosti iz domačih osnov, vendar pa mora biti domača beseda vsestransko enakovredna in pravočasno tvorjena (Kalin Golob 2001c: 235). Ustaljenost termina je med načeli izrazoslovja hierarhično najvišje, zato prepozen premislek in predlaganje ustrežnejše (slovenske) besede, ko ima neki manj primeren izraz že besedno družino, marsikdaj vodi le v obstoj sopomenk. Sinonimija pa je v strokah nezaželena, saj vanje vnaša nered in krši zahtevo po simetričnem ujemanju med pojmovnim in izraznim svetom stroke.

Med stiki z javnostjo in odnosi z javnostmi

Prispevek se bo bolj kot z opredelitvijo vsebine strokovnih izrazov, povezanih z odnosi z javnostmi, ukvarjal s prakso njihove rabe, vendar lahko iz vsega zgoraj napisanega povzamemo, da je oboje kar najtesneje povezano. Verčič ugotavlja, da je "/v/prašanje opredelitve odnosov z javnostmi tesno povezano z njihovim imenom" (Verčič, 1999: 526). Ugotovitev pa lahko - glede na poimenovalne zadrege v zvezi z osrednjim pojmom, tj. samimi *odnosi z javnostmi* - tudi obrnemo: ime je tesno povezano z opredelitvijo vsebine izraza.

Termin *public relations* je bil v slovenščino najprej prenesen kot kalk, torej dobesedni prevod. Angleščina ima v besednozveznih poimenovanjih pogosto samostalniške leve prilastke, knjižna slovenščina pa te zgradbe ne pozna, čeprav se

pod vplivom angleščine vedno pogosteje pojavljajo tudi poimenovanja te vrste (npr. *Adobe format* namesto *format Adobe*, *internet stran* namesto *internetna stran* ipd.). Pri prevajanju takšnih zvez se angleški levi samostalniški prilastek - glede na pomen poimenovanja - prevaja bodisi z ustreznim pridevnikom in samostalnikom (*ski jumps* so *smučarski skoki*) ali pa ima jedrni samostalnik desno predložno samostalniško dopolnilo v ustreznem odvisnem sklonu (*defence minister* je *minister za obrambo*, *ice skating* je *drsanje na ledu* ipd.). V našem primeru je bil izbran drugi postopek, namesto *javnostni stiki* torej *stiki z javnostjo* - *javnost* kot dobesedni prevod angl. *public* in *stik(i)* kot (možni) dobesedni prevod angl. *relation(s)*.

Ko so se odnosi z javnostmi začeli vedno intenzivneje razvijati tudi v okviru domačih institucij in organizacij, je prej nereflektirani prevodni termin znotraj stroke doživel spontano kritično presojo in tudi spremembo. Strokovni izrazi se - kot je bilo že zapisano - spreminjajo le redko in samo v primeru, ko je zaradi nenančnosti ali kake druge neustreznosti v stroki dosežen konsenz (torej terminološki dogovor) o sistematični rabi novega, ustrežnejšega izraza. Zaradi težnje in zahteve po ustaljenosti lahko taka sprememba uspe le, če jo sprejme celotna strokovna javnost, če novi termin dosledno uporablja v svojem sporočanju in če odločitev argumentirano predstavi tudi širši javnosti.

Utemeljitev za rabo termina *odnosi z javnostmi* najdemo v delu *Pristop k odnosom z javnostmi* (Gruban in dr., 1997: 12), kjer avtorji ugotavljajo, da smo "/v/ slovenščini nekoč poznali pojem *stiki z javnostjo*, ki pa ne ustreza angleškemu pojmu *public relations*". Trditev podkrepijo z navajanjem citatov anglo-ameriških avtorjev, npr. "Public relations is, quite literally, about relationship between an organization and various 'publics'" (Jon White); "Public Realties? No, relations with publics" (George Cheney in George N. Dionispoulos); "It is not 'public relations', but 'publics relations'" (Robert S. Cole). Definicijo pojma zaključijo še s povednim komentarjem vsebine izraza: "Pomembno je tako množstvo javnosti kot trajnost odnosov z njimi."

Kljub tej in podobnim utemeljitvam pa nestrokovnjaki (posebej močni in vplivni so nekateri lektorji), pa tudi mnogi praktiki odnosov z javnostmi, še vedno vztrajajo pri zvezi *stiki z javnostjo*. Jezikoslovci, ki se resnici na ljubo v stroko odnosov z javnostmi ne poglobljajo, temveč izhajajo le iz splošne jezikovne rabe, "novemu" terminu najpogosteje očitajo množinsko obliko "javnosti", češ da so abstraktni samostalniki na -ost neštevní. Brez meddisciplinarnega sodelovanja pogosto pride do takšnih nerazumevanj med stroko in jezikoslovjem, ki se v jezikovni praksi kažejo kot "huda motnja, spričo katere se obe strani navadno sklicujeta na napake druge strani (z očitki o samovoljnosti), tak spor pa je neproduktiven" (Korošec, 1996: 257). V nadaljevanju bomo zato z jezikoslovnimi merili in ob upoštevanju vsebine pojma poskusili utemeljiti razliko med obema poimenovanjema.

V predgovoru k posebni številki Teorije in prakse (let. 36/4) avtorja odnose z javnostmi opredeljujeta kot "celovito komuniciranje organizacij z vsemi deležniki z namenom vzpostavljanja, vzdrževanja in razvoja vzajemno koristnih odnosov organizacij (kakorkoli jih že pojmuje) s skupinami ljudi, od katerih so odvisne" (Verčič in dr., 1999: 517).

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) je samostalnik *stik* v četrtem pomenu opredeljen kot *kar omogoča medsebojno dogovarjanje, sodelovanje, spoznavanje* (npr. *imeti stike z drugimi organizacijami; državi sta pretrgali, vzpostavili stike; gospodarski, kulturni, politični stiki*), v podpomenu tudi *odnos, ko je mogoče medsebojno vplivanje: starši ne smejo izgubiti stika z otroki; vzpostaviti stik s poslušalci*. In če stik medsebojno dogovarjanje, sodelovanje, spoznavanje, vplivanje šele omogoča, je *odnos*, kakor ga opredeljuje isti slovar, vsebinsko prekrivnejši z gornjo definicijo pojma, saj je 1. *kar obstaja med stvarima, stvarmi, ki imajo z določenega stališča kaj skupnega* in 2. *kar obstaja med posamezniki, skupinami a) ob skupni dejavnosti, b) ob sodelovanju*. V drugem pomenu se *odnos* sicer navadno uporablja s prilastkom, npr. *družbeni, družinski, dobri, slabi* odnosi (z nekom), vendar se v slovarju že pojavi tudi zveza z *njim nima odnosov*, čeprav je ob njej priporočena ustrežnejša z *njim nima stikov*. Jezik se zaradi poimenovalnih potreb in notranjih razvojnih teženj ves čas spreminja, zato tudi tovrstni razvoj, pri katerem je odpadel skoraj obvezni levi prilastek, ni nič neregularnega.

Z upoštevanjem podatkov, ki jih o pomenu in skladenjskih lastnostih besed *stik* in *odnos* daje SSKJ, in (strokovne) rabe je že kar nerazumljivo, da je najnovejši slovarski priročnik, Slovenski pravopis 2001, v podgeslo *javnost* (najdemo ga pri pridevniku *javen!*) uvrstil le zvezi *oddelek za stike z javnostjo* in *stike z javnostmi*, pri čemer je slednja označena s kvalifikatorjem *publ.* (publicistično). Besedo/besedno zvezo, označeno s tem kvalifikatorjem, priročnik opredeljuje kot "jezikovno prvino, značilno za sporočanje v časopisih, časnikih, na radiu ali televiziji, ki ima v vsakdanji rabi lahko nevtrarno vzporednico". Da ne gre le za besede, ki so stilno vezane pretežno na publicistična besedila (npr. *Otok za Veliko Britanijo*), ampak (kakor že v SSKJ) tudi za besede, ki iz različnih jezikovnokulturnih razlogov niso primerne za knjižno rabo niti v tej niti v kaki drugi funkcijski zvrsti, potrjuje naslednji citat: "/K/adar je taka prvina manj primerna ali celo neustrezna, ima ob sebi priporočljivo vzporednico: *beležiti uspehe* → *dosegati*" (§1061). V tej luči je torej tudi raba množinske oblike "javnosti" v *stikih (!) z javnostmi* - po mnenju sestavljalcev slovarja - napačna.

Predvidevamo lahko, da se kritiki množinske rabe samostalnika *javnost* za "mnoštvo javnosti" (gl. strokovno definicijo termina zgoraj) ne zavedajo razlike med nestrokovno in strokovno rabo besed(e). Nestrokovna raba je pogosto preveč ohlapna, nenatančna, stroka pa "zahteva uporabo izbranih poimenovanj za strokovno ločevanje med prvinami predmetnosti tam, kjer nestrokovni pogled tega ne more in ne potrebuje" (Korošec 1996: 257). V konkretnem primeru gre za potrebo po natančnejši opredelitvi javnosti, ki za stroko ni ena sama, temveč jo sestavljajo različne skupine ljudi, ki bodisi nastanejo ob kakem spornem vprašanju in ko gre za komuniciranje o možnih poteh njegovega reševanja, sicer pa lahko označuje tudi kakršnokoli skupino ljudi, ki se od drugih loči po ozemeljskih (slovenska javnost, evropska javnost) ali interesnih lastnostih (športna javnost, literarna javnost) (Gruban in dr., 1997: 12).

Prehod prvotno neštevnega samostalnika *javnost* v števnost tudi ni slovnična napaka, sprememba je popolnoma legitimna in ne ruši sistema slovenskega jezika (Kalin Golob 2001b: 108). To potrjuje tudi naslednji navedek iz Enciklopedije slo-

venskega jezika: "Kadar dobijo /nešteveni samostalniki/ konkretiziran pomen, postanejo števeni: *dve železi* 'dva kosa železa'" (Toporišič, 1992: 142). Da je taka sprememba v terminologiji toliko težja kot v splošni rabi, pa dokazuje izraz *sporočilo za javnost*, kjer je samostalnik ostal nešteven. Besedna zveza se je terminologizirala kot taka in njen pomen se ni bistveno spremenil niti po odločitvi za odnose z javnostmi, zato bi nasilno spreminjanje v sporočila za javnosti le po nepotrebnem kršilo načelo ustaljenosti strokovnega izrazja.

Odnosi z javnostmi in PR/piar

Ugotovili smo, da stroka - povsem upravičeno in utemeljeno - uporablja osrednji termin *odnosi z javnostmi*. Izvorna oblika, torej *public relations*, se v slovenščini nikoli ni niti začela uveljavljati, se je pa zato vsaj do določene mere ustalil kratični izraz *PR*, v zapisu pogosto podomačen glede na izgovor kot *piar*. Sinonimija, kot je že bilo zapisano, v strokah ni zaželeno, po drugi strani pa čiste sinonimije oz. povsem enakovrednih sopomenk v jeziku ni prav veliko. Večinoma obstajajo na ravni domačih dvojnic in mednarodnih izrazov latinsko-grškega izvora (npr. *skladnja* in *sintaksa*), pri večini drugih sopomenskih parov ali nizov pa razen pri enem izrazu vedno obstaja neka dodatna značilnost - stilna, socialna, funkcijska, časovna itd. zaznamovanost sopomenke (npr. *ženska* proti *baba* proti *bejba* ..., *čitati* proti *brati* ipd.).

V večini strok obstaja sinonimija posebne vrste, ki je vezana na rabo izrazov v različnih socialnih zvrsteh oz. podzvrsteh. Za knjižno, znanstveno rabo imajo stroke "uradne" termine, v vsakdanjem, predvsem govornem sporazumevanju pa ljudje, ki jih družijo isto strokovno, delovno področje, uporabljajo "neuradne termine" (Gjurin, citirano po Korošec, 1998: 115) oz. *žargonizme*. Za stroko žargonizem ne more biti veljavni termin iz več razlogov: bodisi ima za to notranje strokovne (napačno poimenovanje ipd.) razloge ali splošno jezikovne (napačna tvorba ipd.) razloge (Korošec, 1998: 115). Žargonizmi sicer dobro, natančno poimenujejo in izpolnjujejo vsaj dve zahtevi izrazoslovja - zahtevo po ustaljenosti in enoumnosti, saj se uporabljajo z enako željo po natančnosti, kot se uporabljajo strokovni izrazi v strokovnih besedilih. Pogosto pa je poimenovanje odrinjeno v žargon iz jezikovnokulturnega načela, da dajemo prednost domačemu pred tujim, tudi zaradi različnosti poimenovalnega sistema slovenskega in izvornega jezika.

Razlogi za strogo socialnozvrstno ločevanje izrazov *odnosi z javnostmi* in *PR* torej niso notranjejezikovne, sistemske narave, čeprav stroke kratic, še najmanj pa dvočrkovnih soglasniških, zaradi nezmožnosti prehajanja med kratična poimenovanja (ki se obnašajo kot "navadne" besede - npr. *Unesco*) načeloma ne sprejemajo rade med svoje izrazje. Seveda pa ni naloga jezikoslovca, da bo bdel nad vsakim *PR-om/piarom*, ki se pojavi v pisnih javnih (predvsem nestrokovnih) besedilih - do uzavestitve jezikovnokulturnega načela, da dajemo v knjižni rabi prednost domačemu izrazu, medtem ko lahko tujejezična ustreznica živi v nižjih socialnih (primarno govornih) zvrsteh, bi moralo priti že mnogo prej.

Ob vsem povedanem pa ostaja odprto vprašanje, ali je izraz *PR/piar* vseeno potreben za označevanje celovitosti vseh dejavnosti, povezanih z odnosi z javnostmi ob nekem dogodku (npr. poskrbeti za *dober PR/piar* neke prireditve). Dajem ga v premislek vsem strokovnjakom za odnose z javnostmi in praktikom odnosov z javnostmi, ki jih - upam, da skupaj z jezikoslovci - pri urejanju pojmovnega in izraznega sveta slovenske stroke čaka še veliko ustvarjalnega dela.

Vladni splet - teorija v praksi

V nadaljevanju prispevka bo predstavljena raba osrednjega termina, njegovih žargonskih vzporednic in nekaterih drugih izrazov - predvsem poimenovanj poklicev/nazivov - na slovenskem vladnem spletu. Razlogi za to so vsaj trije. Prvi je sodelovanje avtorice pri Analizi spletnih strani vladnih služb in ministrstev Republike Slovenije (družba Cati, 2002), v okviru katere je ocenjevala jezikovno kakovost vladnega spleta, pri tem pa opazila tudi veliko neskladje pri rabi omenjenih izrazov. Drugi razlog je sicer precej splošne narave - ljudje informacije vedno pogosteje iščemo prek svetovnega spleta - vendar ima za splošno jezikovno prakso pomembne posledice. Odvisno od tega, kakšno kredibilnost uporabnik pripisuje (spletnemu) viru, je tudi to, kolikšen vpliv bodo imela besedila, objavljena v okviru določene spletne strani, na (so)oblikovanje posameznikove jezikovne prakse. Tretji razlog je zato dejstvo, da ne glede na to, kako strogo se terminološkega dogovora v svojih znanstvenih/strokovnih, ožjemu krogu bralcev namenjenih besedilih drži stroka, splošno rabo veliko bolj oblikujejo poljudna besedila s širšim domotom in iz virov, ki jim bralci že vnaprej pripisujejo verodostojnost. Ali je vladni splet res takšen vir, seveda ni dokazano; če je - in na to kažejo opažanja o vedno pogostejšem dostopanju do informacij prek spleta - pa nosijo pisci besedil, objavljenih na spletu, zelo veliko odgovornost. Odgovornost do uporabnikov, ki lahko nevede prevzemajo napačne prakse (splošnojezikovne in terminološke), in do strok, katerih terminologijo širijo v splošno rabo.

Urad Vlade RS za informiranje je sredi 90. let opravil preliminarno raziskavo organiziranosti služb in oddelkov za odnose z javnostmi, zbral nazive za delovna mesta in opise del, povezanih z njimi. Pobuda za raziskavo je bil sklep vlade, ki je novembra 1994 Uradu "naložila, da pripravi dokument, ki bo natančneje urejal razmerja, pristojnosti in odgovornosti v sistemu vladnega komuniciranja z javnostmi" (Serajnik Sraka, 1998: 64). Raziskava je pokazala, da so službe za komuniciranje z javnostmi v večini organov obstajale, vendar so se razlikovale po notranji organiziranosti, pristojnostih, številu zaposlenih, nazivih za delovna mesta itd.

Leta 2000 je Urad pripravil predlog slovenskega modela vladnih odnosov z javnostmi, ki prinaša enotna izhodišča za organiziranje in kadrovske prenovne služb za odnose z javnostmi znotraj vlade, v ministrstvih ter vladnih uradih in službah (povzeto po Serajnik Sraka in dr., 2001: 663). Model posredno ureja in opredeljuje tudi strokovno izrazje:

Urad Vlade RS za informiranje ima *tiskovnega predstavnika vlade, sektor za odnose z mediji, sektor za odnose z (drugimi) javnostmi in sektor za podporo vlad-*

nim institucijam na področju odnosov z javnostmi. Podobno sestavo predvideva za ministrstva, ki naj bi imela službo za odnose z javnostmi, vodjo službe (tiskovni predstavnik ministrstva), oddelek za odnose z mediji in oddelek za odnose z (dru- gimi) javnostmi.

Podatki za ta prispevek so bili zbrani na straneh vseh slovenskih ministrstev, nekaterih organov v njihovi sestavi in vladnih služb (gl. seznam na koncu članka). Spletne strani so bile pregledane med 25. in 30. julijem 2002. Čeprav je oddelek za odnose z javnosti na ministrstvu odgovoren (med drugim) za pripravo spletnih strani (Serajnik Sraka in dr., 2001: 667), je organizacijska struktura, kot jo predvide- va zgoraj omenjeni model, razvidna le iz spletne predstavitve Ministrstva za okolje in prostor. V nekaterih ministrstvih in vladnih službah ni oddelek/sektor oz. sveto- valec/predstavnik za odnose z javnostmi niti naveden (ali pa je zgolj implicitno prisoten prek sporočil za javnost, obvestil ipd.), včasih je "skrit" v katerem drugem organu, marsikdaj je razviden le iz splošnega organograma organizacije, samo peš- čica ministrstev in služb pa ima obširno predstavitev oddelka/sektorja in njegovih nalog (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za zdrav- je, Policija).

Predvidenega modela organizacije vsa ministrstva in drugi organi torej še niso povsem sprejeli (ali pa to vsaj ni razvidno iz njihovih spletnih predstavitev uporab- nikom). Kako pa je z nazivi za delovna mesta/poklice, s strokovnimi nazivi? V raz- iskavi Urada Vlade RS za informiranje so se zaposleni v službah za odnose z jav- nostmi uvrščali med višje upravne delavce z nazivi: *svetovalec/-ka ministra, sveto- valec/-ka vlade, podsekretar; pa tudi svetovalec/-ka, višji svetovalec/-ka*. Nekateri so tem nazivom dodajali svojo delovno usmeritev - *predstavnik/-ca za odnose z jav- nostjo/-mi, svetovalec/-ka za odnose z javnostmi v kabinetu ministra, vodja kabi- neta/namestnik vodje kabineta, odgovoren za stike z javnostjo, vodja službe za odnose z javnostmi*. Pri nazivih delovnega mesta je šlo za razpon od *svetovalca do svetovalca vlade oz. vodje kabineta*, pri strokovnih pa so se uporabljala poimeno- vanja *svetovalec za stike z javnostjo/-mi, svetovalec za odnose z javnostjo/-mi, PR- ovec, predstavnik za tisk, tiskovni predstavnik* (Serajnik Sraka, 1998: 60-61).

Model vladnih odnosov z javnostmi deloma ureja tudi to področje z uvajanjem opisov del in izobrazbenih zahtev za *svetovalce za odnose z javnostmi* - mednje uvrščajo *vodje služb za odnose z javnostmi oz. tiskovne predstavnike, svetovalce za odnose z mediji in svetovalce za neposredno komuniciranje z javnostmi*.

Spodnja razpredelnica prikazuje pogostost rabe posameznih poimenovanj oddelkov/ sektorjev/služb ipd. za odnose z javnostmi in poklicev/delovnih mest na pregledanih spletnih straneh:

Tabela 1: Izrazje odnosov z javnostmi na vladnem spletu

Poimenovanja na vladnem spletu	Št. spletnih strani, na katerih se pojavljajo
služba za odnose z javnostmi	5
vodja službe oz. tiskovni predstavnik (ministrstva)	0
oddelek za odnose z mediji	1
oddelek za odnose z (drugimi) javnostmi	0
oddelek za komuniciranje z javnostmi	1
PR-služba	1
odnosi z javnostmi	4
odnosi z mediji	1
stiki z javnostmi	1
stiki z javnostjo	1
svetovalec/-ka za odnose z javnostmi	2
predstavnik/-ca za odnose z javnostmi	3
piarovec	1

Tudi v rabi izrazja se model in praksa torej razhajata, morda bolj alarmantno od tega pa je, da se na primer v enem samem predstavitvenem besedilu (Ministrstvo za gospodarstvo) pojavljajo tako ustrezni strokovni izrazi *služba/oddelek za odnose z javnostmi*, *predstavnik za odnose z javnostmi*, kot tudi *PR-služba* in *piarovec* (ki tako kot *PR/piar* sodi med žargonizme). Zanimivo je tudi, da v standardni klasifikaciji poklicev (<http://www.gov.si/zrs/slo/index.html>) najdemo *predstavnika/predstavnico stranke za odnose z javnostmi*, *svetovalca/svetovalko za odnose z javnostmi*, *menedžerja/menedžerko enote za odnose z javnostmi v družbi*, medtem ko ponuja Statistični urad, ki klasifikacijo objavlja, *stike z javnostjo*. In ne nazadnje, Ministrstvo za informacijsko družbo, ki bi se moralo spletnega sporočanja lotevati s še prav posebno odgovornostjo, ima še vedno *stike z javnostmi*.

Namesto zaključka

Naključni pregled spletnih strani nekaterih zasebnih organizacij, ki ponujajo storitve odnosov z javnostmi, odkrije še večje terminološke nedoslednosti, kot se pojavljajo na vladnem spletu. V stroki priznanim in uveljavljenim terminom se pridružujejo mnogi novi žargonizmi: *PR-managerji* in *PR-menedžerji*, *PR-tehniki*, *PR-članki*, *PR-dogodki* (vse pogosto pisano brez vezaja ali z malimi črkami), *piarovci*

in piarovčki. Seveda je splet le eden od medijev, ki oblikujejo sodobno jezikovno rabo, postaja pa vse vplivnejši in stanje v drugih, predvsem tiskanih medijih, najbrž ni bistveno drugačno. Stvari in nadaljnjega razvoja rabe ni dobro prepustiti samim sebi - tako kot pri ustvarjanju terminologije morata tudi pri siceršnjem uza-veščanju ustrezne rabe jezikoslovje in stroka hoditi z roko v roki. Prvo z dajanjem splošnih in posebnih jezikovnih znanj na vseh stopnjah izobraževanja, drugo pa z ažurnejšim in razvidnejšim reševanjem terminoloških vprašanj. Brez temeljnih raziskovanj se ta navadno pojavijo prepozno, in ker je javno raziskovalno delo pri nas v veliki meri še vedno vezano na univerzo, lahko za konec le pritegnemo misli D. Verčiča, da bi “/u/vedba samostojnega rednega študija odnosov z javnostmi na slovenskih univerzah pomembno vplivala na razvoj slovenskega jezika v stroki. Sedanje jezikovno stanje v stroki kaže, da bi ga verjetno pravzaprav šele zares spodbudila in omogočila” (Verčič, 1998: 13).

SEZNAM PREGLEDANIH SPLETNIH STRANI:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
Ministrstvo za finance
Carinska uprava RS
Davčna uprava RS
Ministrstvo za gospodarstvo
Ministrstvo za informacijsko družbo
Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Ministrstvo za kulturo
Ministrstvo za notranje zadeve
Policija
Ministrstvo za obrambo
Ministrstvo za okolje in prostor:
Ministrstvo za pravosodje
Ministrstvo za promet
Direkcija RS za ceste
Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport
Ministrstvo za zdravje
Ministrstvo za zunanje zadeve
Center Vlade RS za informatiko
Slovenska obveščevalno-varnostna agencija
Služba Vlade za evropske zadeve
Statistični urad
Urad za informiranje

SEZNAM REFERENC:

Gruban, Brane, Dejan Verčič in Franci Zavrl (ur.) (1997): Pristop k odnosom z javnostmi. Ljubljana: Pristop.
Gruban, Brane, Dejan Verčič in Franci Zavrl (ur.) (1998): Preskok v odnose z javnostmi. Ljubljana: Pristop.

- Kalin Golob, Monika (2001a): Družboslovno strokovno izrazje. Družboslovne razprave 17 (36): 119-122.
- Kalin Golob, Monika (2001b): Jezikovne reže. Ljubljana: GV Revije.
- Kalin Golob, Monika (2001c): Med angleščino in slovenščino: prevzemanje in pomenski premiki. Družboslovne razprave 17 (37-38): 235-240.
- Kalin Golob, Monika (2001č): Tvorjenje komunikološkega izrazja ob prevajanju temeljnih komunikoloških del. V Slavko Splichal (ur.), Komunikološka hrestomatija 1, 251-260. Ljubljana: FDV.
- Korošec, Tomo (1996): O nekaterih poimenovalnih vprašanjih v oglaševanju. V Anton Kramberger (ur.), Slovenska država, družba in javnost, 257-266. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Korošec, Tomo (1998): Vojaški jezik. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Marušič, Franc in Rok Žaucer (ur.) (2001): ŠUSS 1998-2000. Ljubljana: Študentska založba.
- Serajnik Sraka, Nada (1998): Delovno mesto v državni upravi. V Brane Gruban in dr. (ur.), Preskok v odnose z javnostmi, 57-68. Ljubljana: Pristop.
- Serajnik Sraka, Nada in Branko Vidrih (2001): Vladni odnosi z javnostmi: model organiziranosti vladnih odnosov z javnostmi v Sloveniji. Teorija in praksa 38 (4): 650-74.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. Elektronska verzija. SAZU, Inštitut za slovenski jezik. Ljubljana: DZS.
- Slovenski pravopis (2001). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Toporišič, Jože (1992). Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Verčič, Dejan (1998): Izobraževanje za odnose z javnostmi. 11-22. Ljubljana: Pristop.
- Verčič, Dejan in Pedja Ašanin Gole (1999): Predgovor. Teorija in praksa 36 (4): 517-18.
- Verčič, Dejan (1999): Odnosi z javnostmi v Evropi. Teorija in praksa 36 (4): 519-29.